

Fordulat?

A Széll Kálmán-terv második kiadásával és a kormányfő brüsszeli tárgyalásával vélhetőleg új szakaszba került Magyarország és a nemzetközi szervezetek kapcsolata. Ez a viszony sosem volt felhőtlen az IMF-be történt három évtizeddel ez előtti belépésünk, illetve a másfél évtized várakozás után megvalósult uniós tagság óta. Ez nem is meglepő, hiszen az ország mindenkori kormányzatát a belpolitikai szempontok és erőviszonyok vezérik, míg a nemzetközi szervezeteket a globális folyamatok és saját értékrendjük. Meg persze nem jelentéktelen mértékben önértékük és annak aktuális értelmezése.

TÉVES FELTÉTELEZÉS

A magyar gazdaságpolitika a kormányzati ciklus első felében a politikai-jogi átalakításoknak némiképp alárendelődve, viszonylag sokáig élt azzal a feltételezéssel, hogy az európai és a világgazdaság a pénzügyi válságokat követően viszonylag gyorsan föllendül, és az mintegy mozdonyként húzza majd a magyar gazdaságot is. Ehhez egyfajta kínálati oldali politikával lehetséges és elégséges rásegíteni, mert a fejlődés forrásai fölbuzognak, ha az azokat eldugaszoló akadályokat elhárítják. Ez a feltevés 2011 szeptemberére láthatólag nem igazolódott, és a gazdaságpolitika új irányvételre kényszerült. A 2011 novemberére – alapvetően a görög válság elégtelen EU-s kezelése következtében – kialakult nemzetközi pénzügyi pánik összefüggésében nem a magyar gazdaság valós gyengeségei – nevezetesen a növekedés és a foglalkoztatás alacsony szintje – kerültek a fókuszba, hanem a már meghaladottnak vélt külső finanszírozás korlátja vált váratlanul keménnyé. Emlékeztetek maradnak azok a napok, amikor a 2008 tavaszán a forint túlzott erősödésétől való félelemben el-

Csaba László
az uniós eljárások
és a hitelszerződés
összefüggéseiről

törölt egykori árfolyamsáv alsó szélén imbolygott a forint jegyzése, amikor a dél-európai országokéihoz hasonló hozamok mellett keltek el a magyar állampapírok, és amikor a visszaesés réme is reálisnak tűnt.

A korábban a nemzetközi szervezetektől való függetlenedést önértéknek tekintő ideológiával szakítva a kormányzat a nemzetközi szervezetekhez fordult egy 15-20 milliárd eurós hitelkeretért. Mivel e fordulat is válságkezelő lépésként, vagyis alapos előmunkálatok nélkül történt, sem annak pontos formája, sem időzítése, sem pedig egyéb – szervezeti és menedzselési – feltételei nem voltak adottak a bejelentés pillanatában. E bejelentés egyébként a kormányzathoz legközelebb állókat, illetve a széles értelemben vett kormányzat több szereplőjét is meglepetésként érte.

KIVERT BIZTOSÍTÉK

Vélhetőleg elkerülhetetlenül, ettől kezdve az események rendre gyorsabban alakultak, mint ahogy azt a legtöbb megfigyelő követni tudta. Ha a finanszírozási vészhelyzet valóssá vált volna, mint 2008 októberében, a megállapodásra bizonyára néhány napon vagy héten belül sor is került volna. Ehelyett azon-

ban – az ugyancsak részletes szakmai műhelymunka nélkül benyújtott és rohamtempóban elfogadott – jegybanktörvény jól érzékelhetően kiverte a biztosítékot. Olli Rehn bizottsági alelnök személyesen rendelte vissza a tárgyaló küldöttséget, és ezt nyilvánosságra is hozta. A hangulat érezhetően fagyossá vált.

Ezt követően egy vélhetőleg senki által nem várt kimenet alakult ki. Egyfelől a magyar kormány meglehetősen határozottsággal állt ki a nemzetközi szervezetekkel való megállapodás mellett. Ennek érdekében a Széll Kálmán-terv nagyjából és egészében az IMF sürget-

A megoldás a különböző síkon felvetődő kérdéseknek a megfelelő kompetenciájú szervezetek szintjére történő visszautalásában rejlik.

te strukturális átalakítások útját jelzi. És a számszerű rész, a konvergenciaprogram, nagyjából a nemzetközi szervezetek és a piaci elemzők által még elérhetőnek tartott – de értelemszerűen kincstári optimista – makropályát jeleníti meg. Emellett a kormányzat hajlandóságot mutatott arra, hogy esetenként még az alaptörvénybe foglalt pontokon is engedjen, ahogy ezt a kormányfő már januári brüsszeli útja után meg is fogalmazta.

Másfelől a nemzetközi szervezetek fölöttébb kemény álláspontra helyezkedtek. Az IMF vezérigazgatója már az első találkozón kifejtette, hogy csak egy teljes felhatalmazású pénzügyminiszterrel hajlandó tárgyalni. Másfelől az Európai Bizottság számos nem gazdasági kérdésre is kiterjedő elvárásort fogalmazott meg a magyarokkal szemben, anélkül azonban, hogy azt a nemzetközi tárgyalásokon szokásos módon, írásban és előzetesen rögzítette volna. Ebben kifejezésre jutott az a tény, hogy az EU – nem utolsósorban a görög válság kezelése keretében – a korábrinál sokkal erőteljesebben haladt a politikai unió felé. Az EU mára már egyre kevésbé szabad kereskedelmi övezet és pusztán kormányközi egyeztetési fórum. Nem kétséges, hogy e fejlemény messze nem lezárt, és az, hogy kinek mihez van joga és hatásköre, jórészt menet közben alakul ki. És az unió történetében nem ricaság, ha a végső szót – még a közös szervek közti vita esetén is – a luxemburgi Európai Bíróság mondja ki, akár több év után.

NEM VALÓS ESÉLY

E helyzetből akár nagy baj is kerekedhetett volna, ha a magyar gazdaság számára kiszárad a nemzetközi pénzpiac, vagy ha az ország fizetési mérlege oly mértékű hiánnyal zárt volna, mint a korábbi válságepizódok idején. Fizetési és költségvetési többlet mellett azonban a közvetlen likviditási gond legfőljebb játékos kedvű politikai elemzők fejében fordul meg, nem valós esély.

Az elmondottakból adódóan nem szerencsés, hogy jelenleg több, egymással csak lazán összefüggő kérdés egyfajta csomagá állt össze, ráadásul igen eltérő feladatú és hatáskörű szervezetek társulnak. Az IMF – a 80-as és 90-es évek kudarcai után – óvakodik a politikai feltételek támasztásától, az EU viszont egyre inkább politikai szervezetté változott. Az EKB e körben a jegybanki függetlenség kérdésében érintett, ezt kellő szándék esetén néhány nap alatt rendezni lehetne. Hasonlóképp az IMF gazdasági elvárásait a Széll Kálmán-2 lényegében tartalmazza. Vélhetőleg a pénzügyminiszterek tanácsa, az Ecofin néhány hét alatt meggyőzhető arról, hogy a 2013–14-re előirányzott makropálya nem valóságidegen. Vagyis ha a hitel-szerződés a tét, akkor ennek feltételei lényegében létrejöttek.

Ugyanakkor nem kétséges, hogy a Magyarország ellen indított három köteleességszegési eljárást, valamint számos más, köztük az egyedi adókra vonatkozó, a piacvédelmi intézkedéseket kifogásoló, az igazságszolgáltatást és a médiát, valamint az egyházakat érintő kérdésben a hitelezéssel semmi módon össze nem függő

viták sora alakult ki. Ez az EU politizálódásából fakadóan természetes, viszont az ezzel kapcsolatos eszmecserék és egyeztetések jellege, időhorizontja és várható kimenete olyan, ami sem-

Fizetési és költségvetési többlet mellett a közvetlen likviditási gond legfőljebb játékos kedvű politikai elemzők fejében fordul meg.

miképp sem illeszthető a pénzügyi mentőcsomag lényegéhez. Utóbbinak gyorsnak, konkrétan, határidőhöz kötöttnek kell lennie. Ezzel szemben az Európai Parlamentben képviselt erők jelentős része számára a magyar kormányerők képviselte ideológia, stílus, gyakorlat és értékrend nem fogadható el, hosszabb távon sem. A zöld blokk ebben csak az egyik kritikus. A velük kialakítandó párbeszéd nyilván a kormányzati cikluson túlnyúló feladat, és nem is feltétlen kell eredményre vezetnie, hisz e kérdések jó része nincs közösségi hatáskörben. A párbeszédnek pedig egy közösségen belül nincs határideje, sem korlátja, eb-

ből adódóan pénzügyi következménye sem lehet.

A megoldás tehát a különböző síkon felvetődő kérdéseknek a megfelelő kompetenciájú szervezetek szintjére történő visszautalásában rejlik. Ehhez az együttműködés olyan légkörét célszerű kialakítani, ahol a feltételeesség és a sajtón keresztüli üzengetés helyét a nyílt, építő, tettekben is megjelenő, de nem feltétlen nyilvános szakértői és politikai egyeztetések gyakorlata veszi át.●

A szerző akadémikus, egyetemi tanár